

LÄNSSTYRELSEN I SKÅNE LÄN

Rapportserien Skåne i utveckling

LANDSKAPSVÅRD I SKÅNE 1997

LANDSKAPSVÅRD I SKÅNE 1997

Kontaktpersoner:

Lars Knutsson

telefon: 040 - 25 22 93

E-post: lars.knutsson@m.lst.se

Kenth Ljungberg

telefon: 040 - 25 26 97

E-post: kenth.ljungberg@m.lst.se

- Titel: Landskapsvård i Skåne 1997
- Författare: Göran Mattiasson, Lars Knutsson och Kenth Ljungberg
- Redigering: Christer Persson
- Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne län
- Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne län
Miljöenheten
205 15 Malmö
Telefon: 040 - 25 22 56 Fax: 040 - 25 22 55
- ISSN: 1402 - 3393
- Tryckort: Kristianstad, juni 1998
- Upplaga: 200 ex
- Tryckeri: Länsstyrelsen i Skåne län, Kristianstad

LANDSKAPSVÅRD I SKÅNE 1997

INNEHÅLL

INLEDNING OCH BAKGRUND

Inledning och bakgrund	3
Syften med landskapsvården	3
Avtal om landskapsvård 1997	4
Organisation	4
Statlig förhandlingsman	4
Medelstildelning	5

RESULTATREDOVISNING

Verksamhetsområde	6
Malmöhus län	7
Malmömodellen	7
Vellingemodellen	8
Höganäsmodellen	8
Kristianstads län	9
Landskapsvårdande åtgärder	10
Naturtyper	11
Friluftsliv	12
Information	12
Kostnader	13
Kristianstads län	13
Malmöhus län	13
Andra kostnader	14
Analys och slutsatser	14
Hur effektiva är insatserna?	15
Vilka lärdomar kan vi dra av detta?	16
Finns det andra sätt att lösa landskapsvården?	16
Uppföljningen av landskapsvården i objekten	17
Vad händer om pengarna inte räcker?	17
Slutsatser	17

Bilagor

Åtgärder i naturreservat i Malmöhus län. Antal dagsverken 1997.

Upplysningar om Landskapsvård i Skåne lämnas av:

Kenth Ljungberg, telefon 040 - 25 26 97, E-post: kenth.ljungberg@m.lst.se
Lars Knutsson, telefon: 040 - 25 22 93, E-post: lars.knutsson@m.lst.se

Landskapsvård i Skåne 1997

Förord

I Skåne finns det gott om värdefulla natur- och kulturområden. Miljöerna är många och variationen stor. Kulturlandskapet har skapats under århundraden av bonden och betesdjuren och utgör idag ett oersättligt kulturarv. Det är en angelägen uppgift att bevara dessa värden.

Landskapsvård är idag på många platser en förutsättning för att kunna bevara och långsiktigt skydda Skånes värdefulla natur- och kulturmiljöer. Det är därför nödvändigt att landskapsvård kan bedrivas i olika former även i framtiden. Härigenom kan allmänheten beredas tillfälle att få uppleva skånsk natur, när den är som bäst.

”Landskapsvård i Skåne 1997” ger en samlad bild av verksamheten - förutsättningar, resultat och erfarenheter - som underlag för framtida landskapsvård i Skåne.

Göran Mattiasson
Länsstyrelsen i Skåne

Inledning och bakgrund

Syften med landskapsvården

Mål

1. att bevara naturreservatens värden, d v s natur- och kulturvärden samt förutsättningar för friluftsliv,
2. att bevara biologisk mångfald d v s variation i form av naturtyper, djur- och växtarter i det skånska landskapet,
3. att sköta och synliggöra landskapets fornlämningar,
4. att utveckla förutsättningar för rekreation, friskvård och naturupplevelser,
5. att utveckla nya områden för naturvård och friluftsliv.

Landskapsvård - vård av natur- och kulturmiljöobjekt samt områden för friluftsliv och rekreation - har bedrivits i Skåne sedan lång tid tillbaka. Skyddade områden - främst nationalparker och naturreservat - har genom ekonomiskt stöd från Naturvårdsverket erhållit skötsel och vård. Under de senaste 30 åren har landskapsvård till stor del bedrivits med stöd av beredskapsarbeten. Tillsammans med medlen från Naturvårdsverket har under perioden 1990-1995 varje år ca 200 årsarbetskrafter kunnat sysselsättas med landskapsvårdande åtgärder i Skåne.

Verksamheten har planerats och administrerats av Länsstyrelsen, finansierats genom Naturvårdsverket och Länsarbetsnämnden, medan Skogsvårdsstyrelsen haft i uppdrag att ansvara för arbetsledning och genomförandet av det praktiska arbetet. Verksamheten i denna form upphörde i Skåne den 31 december 1996.

Landskapsvård är en förutsättning för att kunna bevara och långsiktigt skydda Skånes värdefulla natur- och kulturmiljöer. Det är därför nödvändigt att landskapsvård kan bedrivas i olika former även i framtiden, i synnerhet i naturskyddade områden som nationalparker och naturreservat samt i områden med fornlämningar. Härigenom kan också allmänheten beredas tillfälle att via stigsystem och vandringsleder få uppleva skånsk natur, när den är som bäst.

Avtal om Landskapsvård 1997

Under 1996 träffades överenskommelse mellan Länsstyrelsen i Malmöhus län, Landstinget i Malmöhus län och Malmö stad att samverka för att under 1997 gemensamt kunna finansiera viktiga landskapsvårdsarbeten och samtidigt skapa sysselsättning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder om landskapsvård.

Organisation

En Styrgrupp med representanter från Länsstyrelsen, Kristianstads och Malmöhus läns landsting samt Malmö stad bildades inför 1997 års verksamhet. Senare har tillkommit en representant för Regionförbundet Skåne och en adjungerad representant för Skånes Kommunförbund. Styrgruppens uppgift har varit att samordna arbetet med att organisera landskapsvården på lång sikt i Skåne.

Styrgruppens sammansättning 1997 har varit:

Uno Aldegren	Malmöhus läns landsting, sammankallande
Lars-Erik Nygren	Malmöhus läns landsting, sekreterare
Leif Nordin	Kristianstads läns landsting
Christine Axelsson	Malmö stad
Hans Håkansson	Malmö stad
Kay Wictorin	Regionförbundet Skåne
Harald Arnell	Länsstyrelsen
Lars Knutsson	Länsstyrelsen
Kenth Ljungberg	Länsstyrelsen
Göran Mattiasson	Länsstyrelsen

Adjungerad

Sven-Erik Johansson, Skånes Kommunförbund

Antal sammanträden under 1997:	3 st
Sammanträdesdatum:	1997-04-17
	1997-09-25
	1997-12-02

Statlig förhandlingsman

Skånestyrelsen har i skrivelser den 17 juni och den 25 november 1996 till Regeringen begärt att en statlig förhandlingsman ska utses i syfte att bli försöka utverka utökade finansiella bidrag till landskapsvården från staten.

Regeringen har i mars 1998 utsett landshövding Bengt Holgersson som statlig förhandlingsman. Bengt Holgersson har den 20 april 1998 haft överläggning med Regionförbundet Skåne om landskapsvården.

Medelstilldelning

Landskapsvården i Skåne har under 1997 disponerat ca 10 miljoner kronor.

Flera kommuner har avsatt särskilda medel för landskapsvårdande åtgärder, vanligtvis kombinerat med olika arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsåtgärder. Här redovisas tre olika landskapsvårdsprojekt som haft regionalt stöd, nämligen: Malmö-, Vellinge- och Höganäs - modellen. Det finns exempel på kommuner som genomför projekten på annat sätt, t ex Klippan och Lund.

Medelstillgång

Naturvårdsverket, Länsstyrelsen	5 200 000:-
Landstinget Malmöhus län	3 100 000:-
Malmö stad	648 000:-
Fondfastigheter (intäkter)	1 000 000:-
Summa	9 948 000:-

Tillgängliga medel har använts för landskapsvårdande åtgärder inom huvudmännens ansvarsområde. De landskapsvårdande insatserna har varit av betydligt större omfattning i sydvästra än i nordöstra Skåne. Detta beror i allt väsentligt på att Malmö stad i enlighet med ingånget avtal påtagit sig ansvaret att finansiera 81 arbetsplatser. Finansieringen av dessa arbetsplatser motsvarar - beräknat på års-basis - ungefär det dubbla beloppet som Länsstyrelsen och Regionförbundet (Landstinget) tillsammans bidragit med under 1997.

Medlen har i vissa fall använts som bidrag till kommuner, vilka själva finansierat större delen av kostnaden för landskapsvården. Dessa kommuner är alla belägna i västra Skåne. Slutresultatet av dessa överenskommelser är att ytterligare resurser kunnat disponeras för landskapsvård.

EU-miljöstöd utgår till brukare som ersättning för skötsel av naturbetesmarker för att bevara biologisk mångfald. Dessa medel kan med nuvarande regelverk inte styras av samhället till angelägna områden. Dessa medel sökes av brukaren. Länsstyrelsen har under 1996 och 1997 aktivt verkat för att markägare med naturvårdsavtal finansierade av det statliga vårdanslaget ska söka EU-miljöstöd. Härigenom har vårdmedel för landskapsvård kunnat frigöras. Centrala myndigheter har begärt att denna förändring ska genomföras i hela landet. I Skåne har praktiskt taget alla avtal (98-99%) ändrats på detta sätt.

EU-miljöstöd beräknas för 1997 motsvara ett värde av totalt ca 5 miljoner kronor inom de naturskyddade områdena i Skåne. Övergången är ekonomiskt fördelaktig för landskapsvården, men innehåller samtidigt ett negativt moment av betydelse i och med att den regionala myndighetens kontakt och individuella avtal med brukaren försvunnit. Miljöstödets generella karaktär kan dessutom i vissa fall leda till direkta intressekonflikter med naturvårdsmålen i naturskyddsobjekten.

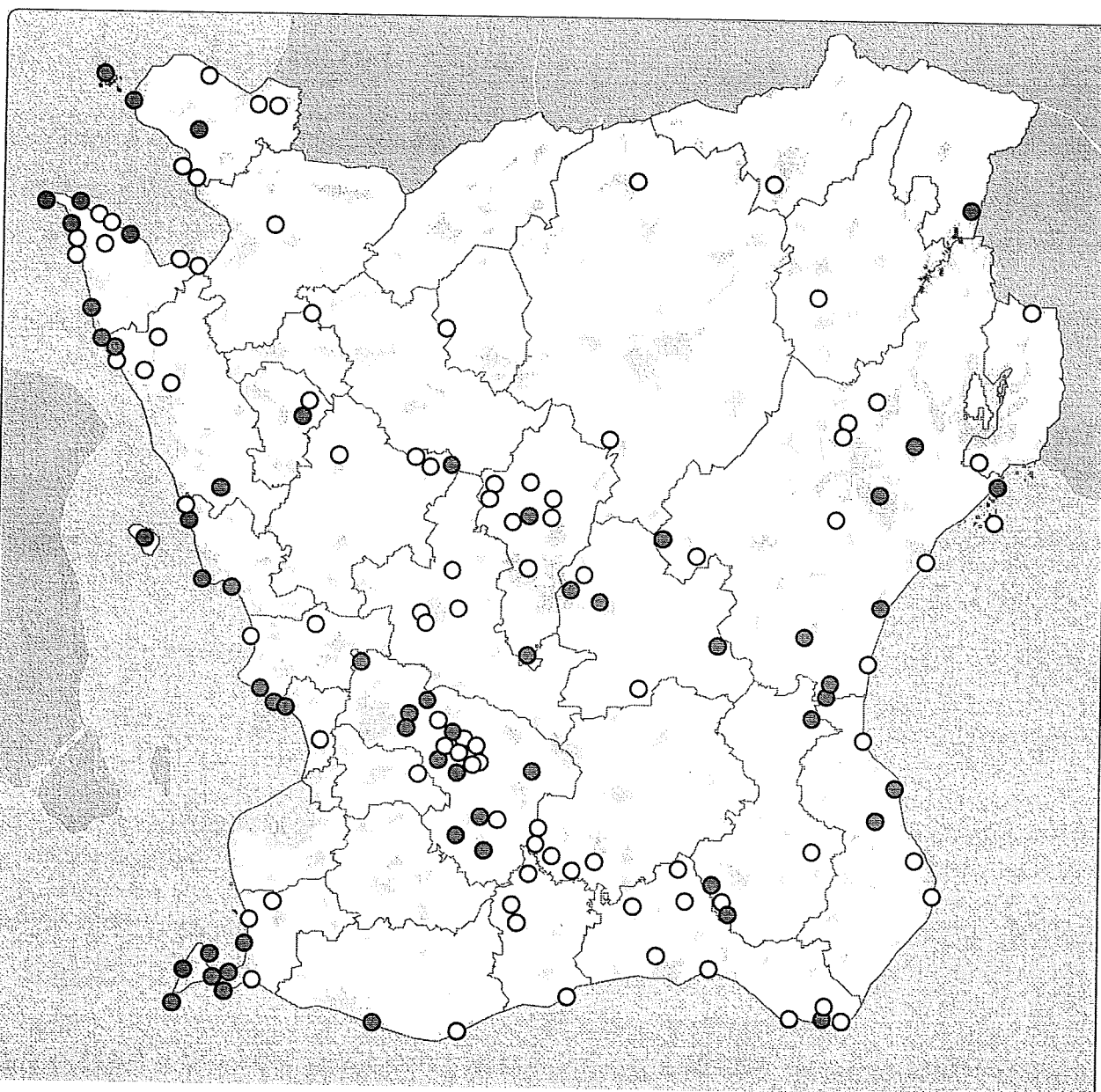
Ekonomiska bidrag och ideell verksamhet från bl a naturvårdsföreningar är en viktig tillgång i landskapsvården. Kristianstad Vattenrike erhåller t ex ekonomiskt stöd från WWF för skötseln av våtmarker runt Hammarsjön.

RESULTATREDOVISNING

Verksamhetsområde

Landskapsvårdande åtgärder har under 1997 genomförts inom de nationalparker och naturreservat (skyddsobjekt) som redovisas i figur 1. Även inom naturvårdsfondens fastigheter har åtgärder utförts (ej markerade på karta).

Figur 1. Naturvårdsobjekt i Skåne.

- Nationalpark, naturreservat eller naturvårdsområde
- Åtgärder utförda under 1997

Insatser har i första hand skett inom värdefulla områden, där behovet av åtgärder varit särskilt uttalat för att naturvärden inte skall gå förlorade.

Finansieringen har emellertid, som ovan redovisats, haft stor betydelse för medelsfördelningen i landskapet. Landskapsvården i sydvästra resp nordöstra delen av Skåne har på grund av medelsfördelning bedrivits på olika sätt. Resultatredovisningen sker därför områdesvis.

Malmöhus län

Genom en finansiell samverkan mellan staten (Länsstyrelsen), regionen (Malmöhus läns Lands-ting) och Malmö stad där Malmö stad även bidragit med arbetskraft (ALU) skapades förutsättningar för en större arbetsinsats i sydvästra Skåne. Länsstyrelsen genomförde upphandling av arbetsledning m m. Landskapsvårdsarbetet 1997 startade den 1 maj med Skogsvårdsstyrelsen som ansvarig entreprenör.

Överenskommelser om landskapsvård har även träffats med Vellinge och Höganäs kommuner.

Samarbetet beskrivs nedan som tre olika projekt: "Malmö-, Vellinge- och Höganäs-modellerna".

Fornminnesvård har ej kunnat utföras på grund av uteblivna statliga medel. Medel för fornvård finns dock tillgängliga för 1998. Landskapsvård utanför skyddade områden har heller inte kunnat bedrivas.

Malmömodellen

Malmö stad stödjer ekonomiskt verksamheten under förutsättning att detta sker med arbetstagare från Malmö under arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Upphandling i form av ett ALU-projekt har därför skett. Projektet avsåg kringkostnader för naturvårdsarbeten med 9 arbetslag (81 arbetsplatser) för att klara värden inom 5 mils körsträcka från Malmö. Avtalstiden gällde från den 1 maj 1997 till den 31 december 1997. Efter anbuds förfarande uppdrog Länsstyrelsen åt Skogsvårdsstyrelsen att bedriva verksamheten.

Kringkostnaderna gäller för åtagande som:

Handledning (instruktion, arbetsledning)
Personaltransporter och andra transporter
Personalutrymmen och uppvärmning
Arbetskläder, skyddsutrustning
Arbetsredskap inklusive reparationer och underhåll
Drivmedel till arbetsredskap
Övergripande planering, redovisning etc, administration
Viss utbildning av lagpersonal och arbetsledare/instruktör
1 förman per 3 arbetslag
I varje lag fungerar en arbetstagare som lagbas
Kringkostnaderna uppgår till 298 kr/arbetsplats och dag
9 arbetslag motsvarar 4 031 000 kr för perioden 1 maj - 31 december 1997

Med Malmö som utgångspunkt har arbetslagen jobbat utanför Malmö med en körsträcka på ca 5 mil enkel väg. Arbetet har utförts inom naturreservat och på fondfastigheter i kommunerna: södra Helsingborg, Landskrona, Kävlinge, Eslöv, Höör, Hörby, Lomma, Lund, Sjöbo, Staffanstorp, Svedala, Skurup och Trelleborg. Några uppdrag har även utförts utanför 5 mils gränsen speciellt i Bjuvs, Svalövs och Ystads kommuner.

Malmö stad har finansierat verksamheten med 1 000 kr/arbetsplats och månad: för närvarande 648 000 kr för 81 arbetstagare (9 arbetslag) under 8 månader. Övriga kostnader (3 383 000) har stat och landsting stått för.

Vellingemodellen

I Vellinge kommun sker ett samverkansprojekt mellan kommunen och Länsstyrelsen. Projektet finansierar ett ALU-lag med arbetslösa från Vellinge kommun under 1997. Arbetet sker inom naturvårdsobjekt i Vellinge kommun.

Verksamheten består av:

Skogsvårdsstyrelsen har haft skötseluppdraget som omfattar naturreservat i Vellinge kommun
1 arbetslag (9 man) med arbetstagare under arbetsmarknadsutbildning
Länsstyrelsen och kommunen har betalat för kringkostnaderna vilka gäller för samma åtaganden som i Malmömodellen
1 förman för arbetslaget som är anställd av Skogsvårdsstyrelsen
Kringkostnaderna har uppgått till 397 kr/arbetsplats och dag.
Vellinge kommun har finansierat verksamheten med 400.000 kr, Länsstyrelsen med 300.000 kr.
Summa = 700 000 kr.

Höganäsmodellen

Höganäs kommun har i samråd med länsstyrelsen startat ett sysselsättningsprojekt under ett år med ett arbetslag för skötsel av naturreservat i nordvästra Skåne. Kommunen har sedan ett år tillbaka startat ett eget arbetslag med egen finansiering. Detta arbetslag jobbar både inom kommunala objekt och inom vissa skyddade områden.

Verksamheten består av:

1 arbetslag (7 man) med arbetstagare under arbetsmarknadsutbildning
Kommunen leder verksamheten
Finansieringen gäller för kringkostnaderna med samma åtaganden som i Malmö- och Vellingemodellerna
1 förman anställd genom Höganäs kommun
Staten står för utrustningen (bodar, maskiner, verktyg m m)
Kostnad exklusive utrustning = 336 kr/arbetsplats och dag. Inklusiv utrustning skulle kostnaden ligga kring 390 kr/arbetsplats och dag
Höganäs kommun finansierar verksamheten med 120.000 kr/år, Länsstyrelsen 400.000 kr/år. Summa = 520.000 kr exklusive kostnad för utrustning
Arbetet sker inom skyddade naturvårdsobjekt och naturvårdsfondens fastigheter i Höganäs kommun samt i norra delen av Helsingborgs kommun.

Kristianstads län

Skogsvårdsstyrelsen i Skåne, numera i Södra Götaland, har under 1997 fortsatt att sköta huvuddelen av naturreservaten och andra skyddade områden i Kristianstads län. Skogsvårdsstyrelsen har kvar den formella naturvårdsförvaltningen för flera naturreservat. Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen har inte haft tillgång till arbetslag som sysselsatts med arbetsmarknadspolitiska medel. En förman från Skogsvårdsstyrelsen har emellertid tillsammans med en ALU-anställd person arbetat hela året inom skyddade områden i östra Skåne. Vissa arbeten har även utförts som mindre entreprenader eller genom avtal med brukarna.

Under hösten, i 2,5 månader, arbetade ett arbetslag med röjningar på Hallands Väderö och delvis inom Bjärekustreservatet. Denna arbetsinsats var helfinansierad från vårdanslaget och administrerades genom Skogsvårdsstyrelsen. Förmannen tillhörde Skogsvårdsstyrelsen, resten av arbetsstyrkan rekryterades från arbetsförmedlingen i Båstad. Kostnad för denna arbetsinsats var drygt 500 000 kronor eller ca 1 600 - 1 700 kronor/dagsverke.

På Söderåsen, inom den planerade nationalparken, har ett ALU-lag från Klippans kommun arbetat periodvis från maj 1997 enligt en plan som upprättats tillsammans med Länsstyrelsen. Däremot finns inget avtal och Länsstyrelsen har inte bidragit ekonomiskt till verksamheten. Detta lag har arbetat med röjning av frösådd gran, sykomorlön, röjt kring "Naturskolan" och röjt fram torp-ruiner. Den sammanlagda arbetsinsatsen uppskattas till ca 4 månader vilket motsvarar ca 400 dagsverke. Verksamheten fortsätter under 1998.

På Söderåsen, med utgångspunkt från det blivande Skäralids Naturum, har det också funnits timanställd personal som svarat för viss inre och yttre service. Denna personal har varit timarvorderad och finansierats med medel från vårdanslaget (personalkostnad ca 100 000 kronor).

Verksamheten inom Stenshuvuds nationalpark bedrivs av Stenshuvud Landskap AB på entreprenad. Inom Stenshuvud finns en åretrunt bemanning i Naturum samt en person anställd på heltid för skötselarbeten i parken. Under perioder med hög besökstillströmning finns tillfälligt anställd personal som tar upp parkeringsavgift vid stora parkeringsplatsen och som svarar för information till besökande. Hela verksamheten i nationalparken 1997 drog en bruttokostnad om ca 1 200 000 kronor varav vårdanslaget svarade för ca 700 000 kronor och resten utgjordes av intäkter.

Landskapsvårdande åtgärder

Behovet av landskapsvård för att kunna bevara oersättliga naturvärden har varit avgörande för vilka naturtyper och skyddsobjekt som prioriterats i landskapsvården. Prioriteringen har i allt väsentligt följt de principer som sammanfattande redovisas i nedanstående figur 2.

Figur 2

Sambandet mellan naturtyp och årligt behov av åtgärd, vilket resulterar i olika former av landskapsvårdande åtgärder. Högsta prioritet har getts siffran 1, därefter i minskad angelägenhetsgrad. Många olika typer av åtgärder i form av buskröjningar, betesputsning, stängslingsarbeten m m har utförts för att dels förbättra och dels bevara dessa naturtyper.

Naturtyp	Behov av åtgärd	Landskapsvård
1. ångar	årligen	slätter
2. våtmarker	årligen	slätter/bete
3. torräng-hed-fälad	årligen ca vart 5:e år vart 5:e-10:e år vart 5:e-10:e år	bete markvård stängsling buskröjning
4. hagmark markvård stängsel	årligen ca vart 5:e år vart 5:e-10:e år	bete röjning stängsling
5. skog trädbyte markvård	ca vart 10:e år engångsåtgärd de första 20 åren	röjning/gallring plantering plantvård
6. myrar		

Friluftsliv	Årligen	Åtgärder
1. nationalparker 2. rekreationsområden 3. sjöstränder och kustområden 4. naturreservat i övrigt 5. övriga naturområden	friluftsanläggningar tätortsnära områden välbesökta områden	rastplatser/vägar/stigar/ spänger, broar genomgångar

Landskapsvården syftar naturligtvis också till att ge besökaren minnesvärda upplevelser.

Naturtyper

Ängar

De få fagra blomsterängar, som alltså finns kvar i landskapet, utgör idag både oersättliga naturvetenskapliga och kulturhistoriska dokument, som genom sin blomsterprakt och artrikedom minner om svunna tider, där slåtterängar var ett livsvillkor för överlevnad.

Slåtter har 1997 kunnat genomföras på samtliga, få kvarvarande ängsmarker i naturreservat i Skåne.

Våtmarker

Våtmarker utgöres av huvudsakliga betade strandängar längs länets kuster, vid insjöar och vattendrag.

Stort arbete under 1997 har lagts ner på nystängsling, slåtter och andra åtgärder för att bevara en värdefull våtmarksflora och fauna.

Torräng-hed-fälad

Torrängar, hedar och fäladsmarker utgöres av olika typer av betesmarker med framförallt betade ljunghedar, enefälader, sandgräshedar och stäppartade torrängar.

Många olika typer av åtgärder i form av buskröjningar, betesputsning, stängselarbeten m.m. har utförts för att dels förbättra och dels bevara dessa naturtyper.

Hagmarker

Hagmarkerna utgöres till största delen av betade björk- och ekhagar, ofta av stort biologiskt värde och samtidigt av stor betydelse som strövområde.

En del hagar har åtgärdats under 1997 bl a för att förhindra igenväxning och för att gynna och förbättra den betade grässvålen.

Skog

Tidigare har länsstyrelsen inom flera områden medverkat vid nyetablering av ädellövskog i första hand bok och ek efter granavverkning.

Under 1997 har i princip inte funnits något ekonomiskt utrymme för sådana åtgärder i skogsmark. Hyggesrensning har genomförts i något fall för att säkra tidigare gjorda ekonomiska investeringar.

Myrar

Under 1997 har inga åtgärder vidtagits i myrmarker.

Friluftsliv

De landskapsvårdande åtgärderna har i allt väsentligt varit inriktade på tillsyn och underhåll av befintliga anläggningar. Några större nyinvesteringar har inte varit möjliga att genomföra. Avtalsreglerade åtgärder har genomförts.

Nationalparker

Nationalparkerna Dalby Söderskog och Stenshuvud har som vanligt högsta prioritet vad gäller information och skötsel av rastplatser, stigsystem, service m m. Under 1997 har stort arbete lagts ner på att spånga om det mest frekventerade stigsystemet i Dalby Söderskog.

Större välbesökta rekreationsområden

Kullaberg och Skrylleområdet har under 1997 haft mer än 500 000 besökare. Västra Kullaberg förvärvades av Naturvårdsverket under 1997 och bedöms om möjligt kunna bli självfinansierad genom entréavgifter. Uppskyltning av nytt stigsystem har utförts under 1996 och 1997.

Skrylleområdet, Järavallen och Vitemölla är naturreservat, där Länsstyrelsen har ett nära samarbete med Stiftelsen för Fritidsområden i Skåne. Ett annat välbesökt objekt är Hallands Väderö där Länsstyrelsen samarbetar med Torekovs kyrkoråd. Verkeåreservatet med Christinehofs slott, Andrarums alunbruk, Hallamölla, Brösarps backar och Haväng lockar många besökare.

Naturreservat i övrigt

I välbesökta och välbelägna naturreservat har underhållsåtgärder genomförts för att säkerställa framkomligheten på stigsystemen, vid behov reparera genomgångar m m.

I flertalet naturreservat har åtgärder för att främja friluftslivet inte bedömts som akuta. Tidigare genomförda insatser har för tillfället bedömts som tillräckliga.

Information

Vid varje naturreservat skall finnas informationstavlor som informerar allmänheten om de naturkvaliteter som finns i området och om gällande bestämmelser.

Under 1997 har gjorts en genomgång av befintligt skyltmaterial. Efterhand måste alla gamla reservatskyltar bytas ut. Länsammanslagningen kräver också en översyn av informationsmaterialet. Skyltar, som produceras idag, består av aluminiumplåt och kostar ca 500 kr per skylt.

En informationsfolder över naturreservaten kring Falsterbonäset har tagits fram under 1997 i samarbete med Falsterbonäsets Naturvårdsförening. Foldern har finansierats av Vellinge kommun och Länsstyrelsen.

Kostnader

Kristianstads län

De landskapsvårdsarbeten som under 1997 utförts i Kristianstads län har helt belastat vårdanslaget. Den sammanlagda kostnaden uppgår till 2,5 miljoner kronor.

Malmöhus län

Kostnaderna för landskapsvården i Malmöhus län har som tidigare redovisats fördelat sig på 3 projekt: Malmö-, Vellinge- och Höganäs modellen.

Gemensamt för dessa tre projekt är att kommunerna finansierar och ställer personal till landskapsvårdens förfogande under arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Länsstyrelsen och Regionförbundet finansierar största delen av kringkostnaderna för att kunna driva verksamheten och genomföra landskapsvårdande åtgärder. Länsstyrelsen har det samlade ansvaret för verksamheten.

Projekt	Tidpunkt	Uppdrags- tagare	Kringkostnader			Kronor/arbetsplats		
			Totalt	Region/ stat	Kommun	totalt	Region/ stat	Kommun
Malmö- modellen	1/5-31/12 1997	Skogsvårds- styrelsen	4 031 000	3 383 000	648 000	298	250	48
Vellinge- modellen	1/1 - 31/12 1997	Skogsvårds- styrelsen	700 000	300 000	400 000	395	170	225
Höganäs- modellen	1/10 1997 - 30/9 1998	Höganäs kommun	520 000*	400 000	120 000	336	259	77

* Länsstyrelsen har dessutom betalat ut ca 100 000 kr för utrustning till arbetslaget (motorsågar, röjsågar, arbetsbodar). Kommunen har ytterligare ett arbetslag som finansieras helt av kommunen. Detta lag jobbar både inom och utanför naturreservat.

SAMMANSTÄLLNING AV UTFÖRDA DAGSVERKEN FÖR 1997

TOTALSUMMA	7 302
Slätter	1 136
Stängsling	1 705
Röjning	1 628
Plantering	62
Hamling	354
Å-rensning, dikesunderhåll	881
Risbränning	92
Markstädning, skräprensning	115
Stig- / vägunderhåll, rastplatser m.m.	216
Sanitära anläggningar, byggnader	113
Arbetsledning, planering m.m.	1 000

Samtliga åtgärder som utförts i Malmöhus län har sammanställts i bilaga där också det totala antalet dagsverken per område redovisas.

Andra kostnader

Länsstyrelsen har haft kostnader i Malmöhus län för olika typer av material (stängsel, spänger, friluftsanordningar, skyltning, etc) och maskinkostnader. Länsstyrelsen har även fasta utgifter för särskilda avtal, vägservitut, vägunderhåll m m. En särskild pott pengar måste också finnas för information och produktion av reservatsskyltar m m. Medel har dessutom avdelats för uppföljning av insatta skötselåtgärder. Dessa kostnader betalas via vårdanslaget och via de intäkter som Länsstyrelsen får in på naturvårdsfondens fastigheter. Kostnaderna redovisas nedan:

Stängsel, maskiner, utrustning, avverkningar m m	1,2 milj
Naturum, uppföljning	0,3 milj
Avtal, skyltar, information	0,2 milj

Analys och slutsatser

En sammanställning av den genomförda landskapsvårdsverksamheten 1997 visar att nödvändiga åtgärder kunnat utföras så att inga naturvärden gått förlorade. En förutsättning för detta har varit det ekonomiska samarbete för landskapsvården som funnits i regionen under året, ett samarbete som grundas på ekonomiska medel från Länsstyrelsens vårdanslag och från Regionförbundet (landstinget i Malmöhus län) i kombination med personella och ekonomiska resurser från några av de skånska kommunerna. Till detta bidrar också Skogsvårdsstyrelsen som genomför sitt entreprenadskap på ett kompetent sätt och med utnyttjande av tidigare uppbyggd kunskap och erfarenhet.

En kritisk granskning visar dock att tillgängliga resurser inte varit tillräckliga för en optimal landskapsvård i hela Skåne utan verksamheten har måst prioriteras till de mest angelägna objekten och de nödvändigaste åtgärderna. Verksamheten har geografiskt även styrts av den kommunala medverkan och tillgången till arbetskraft under arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Kort kan insatserna beskrivas enligt följande:

- * Landskapsvård har under 1997 endast bedrivits inom skyddade områden (nationalparker, naturreservat och fastigheter bokförda på den statliga naturvårdsfonden). Inom dessa områden har även den akuta skötseln av kulturminnen (fornlämningar m m) i stort kunnat genomföras.
- * Det finns en skillnad i insatser mellan geografiskt olika delar av Skåne. Större insatser erfordras i den nordvästra delen (Bjärehalvön) och i den östra.
- * Åtgärder i "vardagslandskapet" har inte kunnat utföras, varken skötsel av biotoper och miljöer eller av lagskyddade kulturminnen.
- * EU:s miljöstödd, som ersatt de tidigare ersättningarna för Landskapsvård och NOLA, är generellt utformade och kan inte på samma sätt kombineras med landskapsvårdsinsatser som de tidigare individuella skötselavtalen.

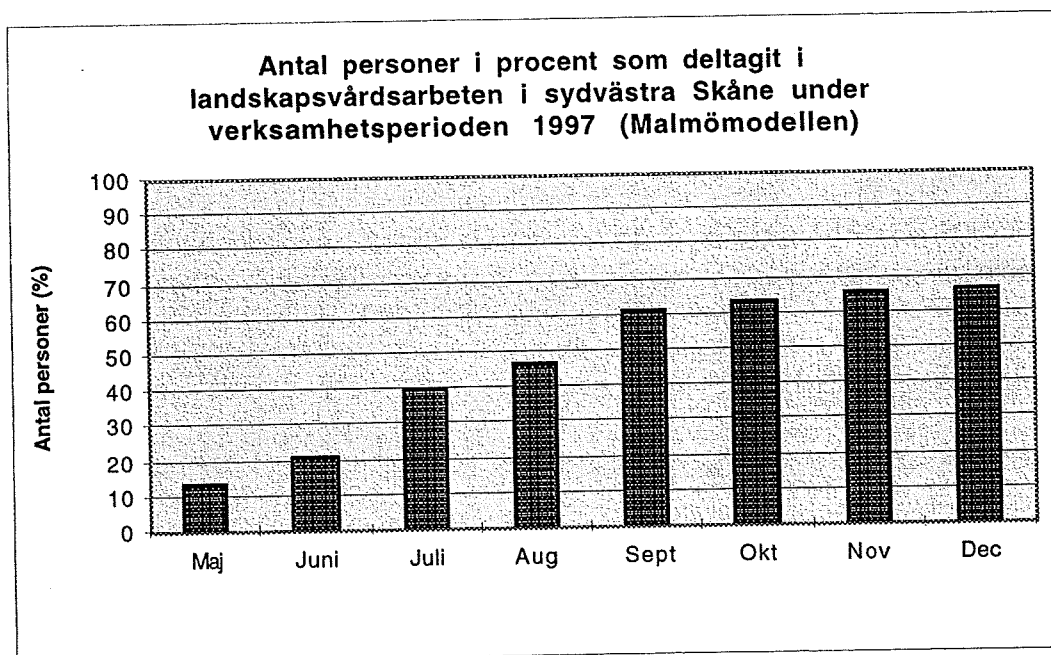

De samlade resurserna för landskapsvården har utnyttjats på ett sådant sätt att åtgärder som är av högsta prioritet för biologisk mångfald, andra naturvärden eller kulturvärden eller för det rörliga friluftslivet har kunnat genomföras i hela Skåne. Hit räknas skötsel av ängar och hävd av våtmarker som är viktiga häckningsmiljöer för kortbenta vadarfåglar (= har krav på kortsnaggad markvegetation) samt översyn av sådana anläggningar för friluftslivet, t ex stängselövergångar, broar, fågeltorn, som kräver regelbundet underhåll för att besökare inte skall komma till skada. I sydvästra Skåne har ytterligare skötselinsatser kunnat genomföras genom samarbetet med Malmö, Vellinge och Höganäs kommuner.

I andra delar av regionen finns ett eftersatt behov av skötselinsatser, t ex röjningar i fälader och hagmarker bl a på Hallands Väderö och inom det stora kustreservatet på Bjärehalvön. Inom flera av de skyddade objekten finns betesmarker där det allmänna har ansvar för stängsel. Ett betesstängsel har under normala förhållanden en livslängd på knappa 10 år vilket innebär att det finns ett årligt behov av nystängsling (utbyte) på minst 10 % av den totala stängsellängden. Även här finns ett uppdämt behov. En analys av de insatser som utförts ger vid handen att inga naturvärden gått förlorade under 1997. Den insats som kan/kommer att genomföras under 1998 med de resurser som finns tillgängliga nu räcker troligen för att klara av ett bevarande av de viktigaste naturvärdena även detta år. På sikt kommer dock det uppdämda behovet av insatser för landskapsvården att leda till att naturvärden förloras eller att vissa anordningar för friluftslivet raderas. När det gäller eftersatta röjningsinsatser är detta inte bara ett hot mot förekommande naturvärden - går igenväxningen för långt blir arbetsinsatsen vid en restaurering mycket mer omfattande än de insatser som sammantaget krävs för regelbundet underhåll.

Hur effektiva är insatserna?

Huvuddelen av landskapsvårdsverksamheten har utförts med hjälp av arbetskraft som anvisats genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, främst sk ALU-verksamhet. De utgifter som redovisas i sammanhanget är kringkostnaderna för att driva verksamheten, d v s personlig utrustning för den anvisade arbetskraften, verktyg och maskiner, personalutrymmen (kojor), transporter, arbetsledning m m. En jämförelse mellan angivna kringkostnader för Malmö-, Vellinge- resp Höganäsmodellen visar att Malmömodellen ligger klart lägre. Förklaringen till detta ligger främst i att tre arbetslag får dela på en förman och därmed minskas delkostnaderna för arbetsledning (totalt tre förmän på nio arbetslag).

Kringkostnaden grundas på den planerade beläggningen i arbetslagen. Genom att den verkliga beläggningen oftast varit lägre än den planerade, i inledningsskedet avsevärt lägre, blir kringkostnaderna räknat på utförda dagsverken högre. Undantaget är arbetslaget i Vellinge kommun, som normalt har haft högsta beläggning. Sett i det perspektivet har Vellingemodellen, som har den högsta kringkostnaden per planerat dagsverke, i verkligheten varit den mest kostnadseffektiva.

Vilka lärdomar kan vi dra av detta?

- Det måste vara en god beläggning i arbetslagen om samarbetet med kommunerna skall vara fruktsamt. Detta gäller särskilt Malmö stad eftersom det här är fråga om stora personalresurser och därmed totalt sett stora summor för att täcka kringkostnaderna.
- Var rädd om en fungerande organisation. Uppbyggnadstiden för att starta verksamhet i den omfattning som Malmö-modellen har blir lång och kostsam.
- Samarbeta aktivt med de förmedlande institutionerna (arbetsförmedlingarna och kommunernas arbetsmarknadsenheter), informera om vad landskapsvården innebär och att den är en angelägen samhällsuppgift. Därmed underlättas rekryteringen av arbetskraft och de personer som bygger upp arbetslagen kommer att vara mer motiverade för sin uppgift.
- Försök att satsa på lokal verksamhet. Det är lättare att motivera landskapsvårdsinsatser som gäller kända objekt och närmiljöer. Dessutom är det inte kostnadseffektivt att transportera arbetskraft långa sträckor, eftersom transporterna ingår i arbetstiden.

Finns det andra sätt att lösa landskapsvården?

Kompetensen att utföra landskapsvårdsarbete är mycket varierande hos de personer som anvisas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Motivationen bland de anvisade kan också vara låg, eftersom lönen vid ALU-arbete ligger på samma nivå som A-kassa. Generellt sett är dock kompetens och motivation högre hos ALU-lagen än vid de beredskapsarbeten som bedrivits tidigare. ALU-lagen arbetar effektivare och uträttar mer per tidsenhet och med en fullt acceptabel kvalitet på arbetet.

Ett arbetslag rekryterat vid arbetsförmedlingen och betalt med avtalsenlig lön enligt skogs- eller lantarbetaravtal kommer också att bestå av personer med varierad kompetensnivå. Ett sätt att höja kompetensen skulle vara att "handplocka" personer med erfarenhet inom landskapsvårdsområdet och med förmåga att arbeta självständigt och låta dessa arbeta i mindre team inom olika delar av regionen. Var och en av dessa personer skulle bli avsevärt effektivare än de personer som arbetar i ALU-lag och liknande. Kostnaderna skulle också komma att bli avsevärt högre, uppskattningsvis ca 250 - 275 000 kronor per person inklusive sociala avgifter. Dessutom tillkommer kringkostnader i ungefär samma omfattning som i ALU-verksamheten. Detta innebär att de 3,1 Mkr som landstinget i Malmöhus län bidragit med under 1997 i princip skulle räcka till ca 8 årsarbetskrafter. Som jämförelse kostar Malmömodellen räknat på helår något över 6 Mkr och omfattar vid full beläggning ca 85 årsarbetskrafter (81 personer under arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt arbetsledningen). Det är mot dessa siffror kostnadseffektiviteten hos landskapsvårdsbudgeten måste mätas, eftersom personalkostnaderna för ALU-arbetare inte belastar budgeten för landskapsvård.

Dessutom innebär en sysselsättning genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder att människor som slagits ut från arbetsmarknaden kan få ett arbete att gå till, få träffa arbetskamrater, få en meningsfull utbildning och få uträtta en efterfrågad arbetsinsats. Den sociala nyttan av ALU-arbete m.m. får inte undervärderas.

Uppföljningen av landskapsvården i objekten

Länsstyrelsen har under 1996 och 1997 genomfört en uppföljning av skötseln av samtliga naturreservat i Malmöhus län. Uppföljningsarbetet har inriktats på att jämföra mål och riktlinjer i skötselplaner med insatta skötselåtgärder och resultat i objekten. I stort bedöms reservaten vara i acceptabelt skick och skötselmålen uppnådda, men undantag finns. Under 1998 kommer motsvarande uppföljning att inledas/genomföras i naturreservaten i Kristianstads län.

Vad händer om pengarna inte räcker?

Otillräckliga resurser kommer på sikt att leda till sänkta ambitioner, nedprioriteringar och revidering av skötselplaner. Den mest resurskrävande arbetsinsatsen är att hålla igenväxningen stången i buskrika betesmarker. Om dessutom tillgången på betesdjur är otillräcklig måste en del betesfällor överges och i stället växa igen till skog. I värsta fall måste hela naturreservat upphävas. När det gäller friluftanordningar är det främst nyinvesteringar som inte kommer att kunna genomföras, men även befintliga anläggningar som t ex fågeltorn måste rivs om det saknas pengar till mer omfattande underhåll.

Det gäller också att undersöka möjligheterna till att erhålla medel från annat håll. De flesta naturreservat marknadsförs starkt i turistiska sammanhang och det anses som självklart att de är tillgängliga och välskötta med bra vägar och angoringspunkter, där det finns tillgång till goda parkeringsmöjligheter, toaletter, bord o bänkar, soptunnor, promenadstigar med bekväma grindar och genomgångar, information o s v. Det borde finnas resurser att tillgå från turistsidan för att sköta friluftsanordningarna.

I vissa fall skulle kommunala projekt med stöd av de investeringsmedel som kan sökas från staten för en hållbar utveckling kunna utnyttjas för att sköta våtmarker och utveckla biologisk mångfald.

Ytterligare en resursförstärkning skulle kunna erhållas genom sponsringsverksamhet från näringslivet.

Slutsatser

Även fortsättningsvis kommer den arbetskraft som erbjuds genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder att utgöra en grundstomme i landskapsvården. Detta innebär ett fortsatt samarbete med kommunerna och med länsarbetsnämnd och arbetsförmedlingar. Det gäller dock att effektivisera verksamheten genom att hålla full beläggning i arbetslagen samt att motivera de som kommer till arbetslagen för att uppnå kostnadseffektivitet.

Det måste finnas en långsiktighet när det gäller resurstillgång, avtal m m eftersom avbrott och nya uppstarter är tröga och innebär slöseri med resurserna. En fast organisation bör eftersträvas på utförandesidan för att klara av uppstarter och för att bibehålla kompetensen hos arbetsledningen.

Rapportserien Skåne i utveckling

ISSN 1402-3393

- 98:1 Växtnäringsförluster från jordbruksmark i Skåne och Blekinge.
Årsrapport 96/97 med resultat från sju jordbruksområden.
Miljöenheten
- 98:2 Lokalt utvecklingsarbete i Svarte, Ystads kommun - en utvärdering. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 98:3 Utredningar om barn och ungdom.
Statistik för tiden 2:a kvartalet 1996 - 1:a kvartalet 1997.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:4 Vem ringer till sociala funktionen?
Telefonsamtal under tiden maj - december 1997. 040 / 044-252335.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:5 Räcker Skåne till? Miljötillståndet i Skåne - årsrapport 1997.
Miljöenheten
- 98:6 Faktabladet nr 4. Agenda 21-arbetet i Skånes kommuner.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:7 Årsrapport 1997 för socialtjänsten i Skåne län.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:8 Pärlgräs och ängabollar. Växter i skånska naturbetesmarker och ängar.
Miljöenheten
- 98:9 Projekt Lökroda 1993-1996.
Miljöenheten
- 98:10 Herkulesområdet med Rinkaby holme, Viby äng och Herkulesdammarna i Kristianstads Vattenrike.
Miljöenheten
- 98:11 Övergrepp inom äldreomsorgen 1996.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:12 Effektoppföljning i kalkade och icke-kalkade vatten. Vintern 1998.
Miljöenheten
- 98:13 Hälsa i ett hållbart perspektiv. Den bärkraftige Skåningen.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:14 Den bärkraftige Skåningen.
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:15 Fakta om kvinnor och män i Skåne län
Samhällsbyggnadsenheten
- 98:16 Stoftmätningar i Landskrona 1996
Miljöenheten